

Застосування судом криміналістичних методів під час судового розгляду в умовах воєнного стану в контексті прийнятої присяги

Юлія Шаповал

здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5016-8694>, e-mail: hlystunjulia@gmail.com

Проаналізовано криміналістичні методи, які суд застосовує під час розгляду кримінальних проваджень і які є необхідними інструментами для з'ясування об'єктивної істини у справі, реалізації завдань кримінального провадження, обумовлених ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України, та ухвалення законного й обґрунтованого рішення. Розглянуто застосування судом криміналістичних методів під час судового розгляду в умовах воєнного стану в контексті прийнятої суддею присяги.

Ключові слова: суд; правосуддя; присяга судді; судовий розгляд; криміналістичні методи; судові рішення.

The Use of Forensic Methods by the Court in Trials under Martial Law: The Context of Oath

Yuliia Shapoval

The paper analyzes forensic methods employed by the court in criminal proceedings which are vital means for revealing the objective truth in a case, fulfilling the tasks of criminal proceedings set forth in Article 2 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, and making a lawful and reasonable decision. The author studies the use of forensic methods by a court during criminal proceedings in relation to a judge's oath.

Keywords: court; justice; judge's oath; trial; forensic methods; court decision.

Запровадження в нашій країні воєнного стану вплинуло на всі сфери суспільного життя. Не винятком стали зміни в судовій гілці влади України.

Правосуддя в Україні здійснюють винятково суди, тому судова система завжди має працювати ефективно та

швидко адаптуватися до будь-яких викликів, оскільки саме від неї залежить ухвалення законних, обґрунтованих і справедливих судових рішень, що є невід'ємною складовою правової держави та сприяє зміцненню громадянського суспільства, не тільки гаран-

тує захист прав і свобод людини та громадянина, а й реально забезпечує його.

В Україні призначена на посаду судді особа складає присягу такого змісту: *«Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю Українському народові об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише закону, чесно і сумлінно здійснювати повноваження та виконувати обов'язки судді, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя»* [1]. Ця присяга є гарантом ухвалення суддею справедливого, законного, обґрунтованого, неупередженого рішення за кожною справою.

Судовий розгляд у кримінальному провадженні визначено як обумовлену законом систему процесуальних дій суду й учасників кримінального провадження, послідовне проведення яких спрямоване на всебічне, повне та об'єктивне дослідження матеріалів кримінальних проваджень і ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення [2, с. 163].

Саме тому кожний суддя під час розгляду будь-якого кримінального провадження повинен не тільки перевірити зібрані органом досудового розслідування матеріали, а й ретельно дослідити всі обставини скоєно-

го злочину, застосовуючи, зокрема, криміналістичні методи й засоби, особливо щодо військових злочинів, скоєних на території нашої держави представниками країни-агресорки — російської федерації.

Водночас варто зважати на те, що суд не має змоги повторити весь шлях дослідження обставин скоєного злочину, пройдений під час досудового розслідування кримінального провадження, оскільки суд обмежений розумними строками розгляду справи, та й в умовах воєнного стану виникає багато об'єктивних обмежень (наприклад, обмеження доступу до місця злочину, знищення або пошкодження речових доказів, недостатність матеріально-технічного обладнання, неможливість адаптувати деякі методи дослідження до умов війни тощо).

У юридичній літературі визначено, що *«методи криміналістики — це способи, за допомогою яких визначаються напрями теоретичного і практичного дослідження джерел криміналістичної інформації у процесі розслідування кримінальних правопорушень»* [3, с. 35] та запропоновано різні класифікації цих методів.

Криміналістичні методи, якими суд послуговується під час розгляду кримінальних проваджень, є важливою складовою судового процесу, оскільки вони забезпечують ефективність, точність і надійність у з'ясуванні обставин, що мають значення у справі для визначення винуватості або невинуватості особи (осіб).

До загальнонаукових методів пізнання, які застосовує суд, належать: спостереження, порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, узагальнення, індукція, дедукція, аналогія тощо. Спеціальні методи криміналістики суд застосовує самостійно під час судового розгляду (наприклад: пред'явлення для впізнання, огляд на місці) або шляхом призначення експертизи (коли необхідні спеціальні знання). Наведений перелік методів не є вичерпним; під час розгляду кримінальних проваджень суд, прокурор і захист застосовують їх, зважаючи на конкретні обставини справи, коли доводять свою позицію.

Відповідно до ст. 370 Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК України):

«1. Судове рішення повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим.

2. Законним є рішення, ухвалене компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог до кримінального провадження, передбачених цим Кодексом.

3. Обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до статті 94 цього Кодексу.

4. Вмотивованим є рішення, в якому наведені належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення» [4].

За таких обставин криміналістичні методи є необхідними інструментами для з'ясування об'єктивної істини

у справі. Вони дають змогу відтворити обставини злочину, виявити винних у його скоєнні та забезпечити справедливість судового розгляду. Застосування цих методів в умовах воєнного стану є ще більш важливим, оскільки вони допомагають судові ухвалити виважені рішення навіть за обмежених ресурсів і складних обставин, які склалися сьогодні в нашій державі.

Підбиваючи підсумки, варто зауважити, що збереження довіри до правосуддя є важливим завданням кожної правової держави, а ефективне застосування судом криміналістичних методів — запорукою цього процесу, оскільки саме завдяки дотриманню етичних стандартів, законодавчих норм і належній підготовці суддів можна забезпечити справедливість та об'єктивність судового процесу як правовий результат реалізації завдань кримінального провадження, обумовлених ст. 2 КПК України, і дотриманням суддею присяги, даної українському народові.

Перелік джерел посилання

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 07.10.2024).
2. Хабло О. Ю., Степанов О. С., Климчук М. П. та ін. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Особлива частина). Київ, 2012, 200 с.

3. Пряхін Є. В. Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень : навч. посіб. Львів, 2022. 164 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4380> (дата звернення: 07.10.2024).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 07.10.2024).